

Evolutie en profiel van de uitkeringstrekkers ten laste van de RVA – anno 2002

Voorstelling van het jaarverslag van de RVA

De werkgelegenheid stakte tijdens het laatste kwartaal van 2001. Dit liet zich onder meer voelen in een stijging van het aantal personen ten laste van de RVA. De uitkeringstrekkers worden verdeeld in drie groepen. Enkel de eerste groep omvat werklozen. De beide andere groepen bestaan uit werknemers. Alledrie de groepen zagen hun aantal stijgen tussen 2001 en 2002.

Het economisch gebeuren en de binnenlandse arbeidsmarkt

Aan de onafgebroken groei van de werkgelegenheid kwam een abrupt einde tijdens het laatste kwartaal van 2001, mede onder invloed van de gebeurtenissen van 11 september en het faillissement van Sabena. Toch zorgde de groeivertraging in de loop van 2001 pas begin 2002 voor een aanzienlijk banenverlies. Volgens de Nationale Bank ging in 2002 de nationale werkgelegenheid zelfs achteruit met ongeveer 6 000 arbeidsplaatsen.

Vermits het arbeidsaanbod – de beroepsbevolking – in 2002 is blijven groeien (+ circa 16 000), zij het in een trager tempo dan de bevolking op arbeidleeftijd, weerspiegelde de ongunstige situatie op de arbeidsmarkt zich in *verslechterende werkloosheidsstatistieken*.

Het totaal aantal niet-werkende werkzoekenden steeg met 21 742 (+4,6%) tot 491 481 waarvan 228 047 mannen en 263 434 vrouwen. Opvallend daarbij is dat steeds meer jongeren (–25 jaar) zonder baan zitten. Het aantal jonge werkzoekenden steeg op jaarbasis met 7,1% tot 121 541 personen. Het aantal langdurig werkzoekenden (+2 jaar) is dan weer afgenomen. België telde in 2002

gemiddeld 163 017 langdurig werkzoekenden of 6% minder dan een jaar eerder. Daarentegen is het verontrustend dat het aantal mensen dat één tot twee jaar werkzoekend is hand over hand toeneemt. Die groep (75 409) telt in ons land nu 4 283 of 6% werkzoekenden meer dan in 2001. Die stijging kan verklaard worden doordat de economische terugval zich ruim een jaar geleden inzette.

Zoals ook opgemerkt in het jaarverslag van de Nationale Bank is de *tijdelijke werkloosheid* een veelgebruikt middel waarmee de effectieve arbeidsduur kan worden gemoduleerd om tegen de minste kosten te reageren op de schommelingen in de activiteit. Gegeven de ongunstige economische conjunctuur is het niet verwonderlijk dat het gemiddeld aantal door de RVA vergoede tijdelijk werklozen in 2002 verder is gestegen tot 38 556, d.i. 3 328 of 9,5% meer dan vorig jaar.

Analyse van het geheel van de uitkeringstrekkers ten laste van de RVA

De drie groepen van uitkeringstrekkers

De door de RVA vergoede populatie wordt onderverdeeld in 3 groepen van uitkeringstrekkers. Om een uitkering van de RVA te krijgen is het niet noodzakelijk werkloos te zijn. Er zijn heel wat werknemers die eveneens een uitkering ten laste van de RVA ontvangen.

Sedert 1998 is het aantal werknemers die een uitkering ontvangen ten laste van de RVA voortdurend gestegen. Door de Europese aanbevelingen richten de politieke verantwoordelijken op het vlak van de werkgelegenheid zich steeds meer op het behoud van werk of op de 'actieve' werkloosheid die dient aangemoedigd en steeds minder op de 'passieve' werkloosheid – zonder enige binding met de arbeidswereld – die absoluut moet worden bestreden, aangezien dit anders het falen betekent van de beleidsmaatregelen voor herinschakeling op de arbeidsmarkt. Om een duidelijker beeld te krijgen van de inzet en de plaats die de werknemer voortaan bekleedt binnen de groep van de uitkeringstrekkers ten laste van de RVA hebben wij de *indeling van de uitkeringstrekkers volledig herwerkt*; voorheen waren er vier groepen van uitkeringstrekkers, terwijl wij deze nu hebben teruggebracht tot *drie groepen*.

Groep 1: de vergoede werklozen

Deze personen zijn *niet gebonden door een arbeidsovereenkomst* en worden op hun beurt onderverdeeld in twee subgroepen al naargelang zij werkzoekende of niet werkzoekende zijn:

- De niet-werkende werkzoekenden: zij zijn ingeschreven als werkzoekende bij de instelling die voor hun gewest bevoegd is en zij ontvangen uitkeringen op basis van:
 - voltijdse arbeidsprestaties;
 - of vrijwillig deeltijdse arbeidsprestaties;
 - of studies of opleidingen die er recht op geven; de uitkering die zij ontvangen wordt in dat geval wacht- of overbruggingsuitkering genoemd.

- De niet-werkende niet-werkzoekenden: zij zijn niet ingeschreven als werkzoekende omdat ze ervan *vrijgesteld* zijn (de werklozen van 50 jaar en ouder en de werklozen die zijn vrijgesteld wegens sociale en familiale moeilijkheden) of omdat zij met (voltijds) brugpensioenen zijn.¹

Groep 2: de werknemers die door de RVA worden ondersteund

Sommige werknemers ontvangen uitkeringen ten laste van de RVA wanneer hun arbeidsovereenkomst tijdelijk is *geschorst* (tijdelijk werklozen) of om hun *inkomen te waarborgen* (deeltijdse werknemers met behoud van rechten en een inkomensgarantie-uitkering).

Tot deze groep behoren eveneens de personen die zijn *vrijgesteld* van inschrijving als werkzoekende:

- wegens het volgen van een beroepsopleiding;
- wegens het hervatten van studies met volledig leerplan of het volgen van een opleiding;
- wegens het ter beschikking stellen door oudere werklozen van hun beroepservaring aan een vreemd land;
- wegens deelname aan een humanitaire actie;
- wegens een activiteit als jonge coöperant in het buitenland;
- wegens werkloosheid tijdens de grote vakantie als werknemer in een onderwijsinstelling.

Ook de personen die zijn tewerkgesteld in het kader van een *activeringsmaatregel* in de ruime zin behoren tot deze groep:

- de personen die als stadswachter of na prestaties in een PWA zijn vrijgesteld van inschrijving als werkzoekende;
- de mindervalide personen die zijn tewerkgesteld in een beschutte werkplaats;
- de werknemers die zijn tewerkgesteld in een doorstromingsprogramma (van toepassing in de openbare sector);
- de werknemers die zijn tewerkgesteld in het kader van het Plan Activa²;
- sommige werklozen van 50 jaar en ouder die een werkhervattingstoelag krijgen nadat ze het werk hervat hebben.

Groep 3: de werknemers die met de steun van de RVA hun arbeidstijd aanpassen

Sommige werknemers beslissen tijdens hun loopbaan te onthaasten. Zij schroeven hun arbeidstijd terug en genieten een uitkering die wordt betaald door de RVA.

Naargelang van de bedrijfssector van de werknemer bestaan er *twee modaliteiten*. Werkt hij in de privé-sector – in strikte zin – dan is hij onderworpen aan het tijdskrediet.³ Is dat niet het geval, dan valt hij onder het stelsel van de loopbaanonderbreking.

Tevens kan iedere werknemer, indien nodig, ouderschapsverlof, palliatief verlof of verlof voor medische bijstand genieten. Die specifieke vormen van volledige of gedeeltelijke onderbreking van de arbeidsprestaties geven, naargelang het geval, recht om met steun van de RVA zijn kinderen op te voeden, palliatieve zorgen te verstrekken aan een ongeneeslijk ziek persoon of medische bijstand te verlenen aan een ernstig ziek gezins- of familielid.

Tot slot kunnen de oudere werknemers in de privé-sector opteren voor halftijds brugpensioenen, waardoor zij hun arbeidsprestaties kunnen verminderen en waarbij zij een werkloosheidsuitkering genieten in combinatie met een vergoeding die door de werkgever wordt betaald.

Globale evolutie van 2001 tot 2002 volgens uitkeringsgroep

Van 2001 tot 2002 hebben de drie groepen van uitkeringstrekkers hun aantal effectieven aanzienlijk zien stijgen: het gaat om de sterkste toename sedert het begin van de jaren negentig!

In het totaal bedraagt de toename 7,8%, wat meer dan dubbel zoveel is als tussen 2000 en 2001 (3,8%). Voor de eerste maal sedert 1997 lag het totale aantal uitkeringstrekkers ten laste van de RVA boven de grens van één miljoen personen!

Naargelang de uitkeringsgroep is de stijging verschillend: het aantal vergoede werklozen is met 5,5% toegenomen, dat van de werknemers die door de RVA worden ondersteund is met 9,8% gestegen en de groei bij de werknemers die met de steun van de RVA hun arbeidstijd aanpassen, bedroeg 16,5%. De stijging is verdeeld over de drie verschillende groepen. Hun respectievelijk aandeel is in vergelijking met 2001 praktisch niet gewijzigd.

Evolutie van de groepen volgens geslacht en gewest

De *mannen zijn het sterkst getroffen* door de stijging van de werkloosheid (6% tegen 5% voor de vrouwen) en hun aantal is bij de werknemers die door de RVA worden ondersteund het meest gestegen (12% tegen 7% voor de vrouwen). Het zijn ook vooral de mannen die het meest de vruchten plukken van de invoering van het nieuwe stelsel van het tijdskrediet: zo is er een verhoging van 39% binnen de groep van mannelijke werknemers die hun arbeidstijd aanpassen tegen 12% voor de werknemers.

Bij de vergoede werklozen zijn de mannen in het *Brussels Hoofdstedelijk Gewest* het sterkst in aantal gestegen (+10%), gevolgd door de vrouwen in Brussel (+7%). Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt reeds gekenmerkt door een relatief hoog aantal vergoede werklozen en dat gewicht wordt nog versterkt bij een verzwakking van de economische conjunctuur.

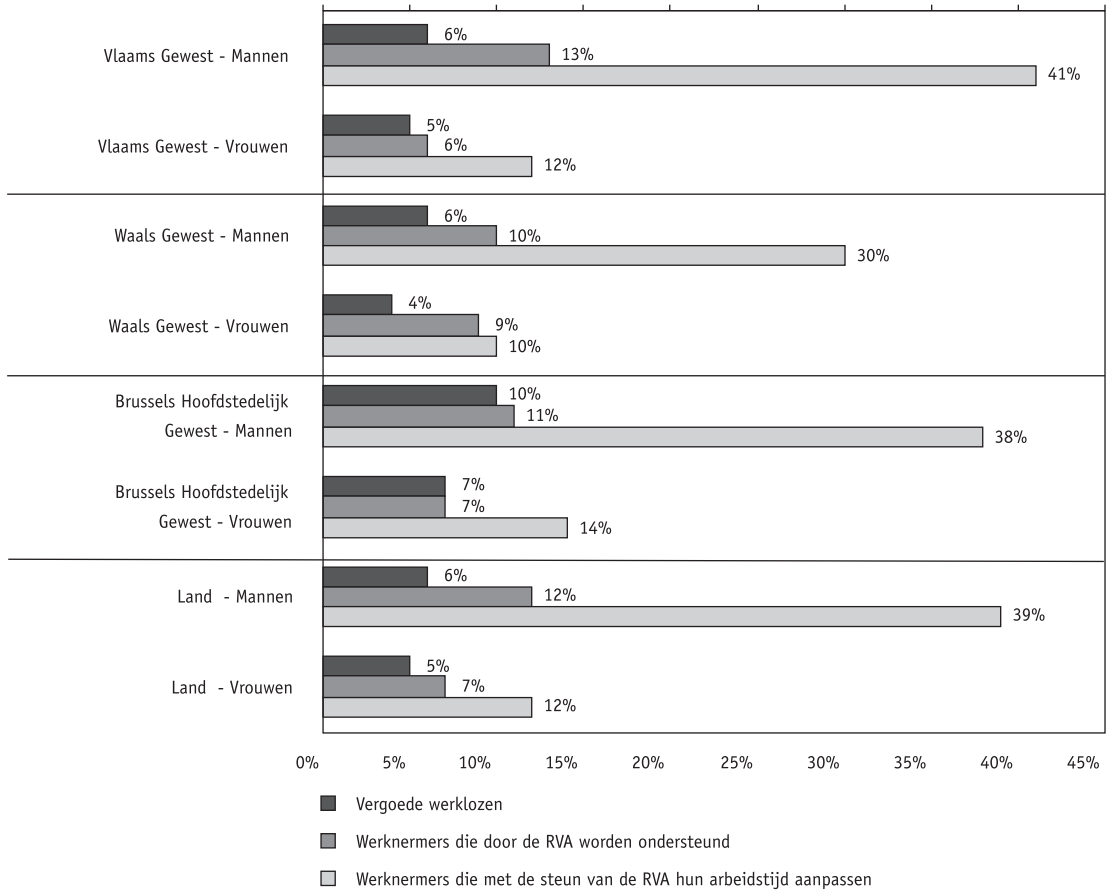
Tabel 1.

Evolutie van het aantal uitkeringstrekkers ten laste van de RVA volgens groep – in absolute cijfers en in % – Fysieke eenheden – Jaargemiddelden.

	Vergoede werklozen	Werknemers die door de RVA worden ondersteund	Werknemers die met de steun van de RVA hun arbeidstijd aanpassen	Totaal
2001	646 455	225 105	113 207	984 767
2002	682 305 +5,5%	247 237 +9,8%	131 895 +16,5%	1 061 437 +7,8%

Grafiek 1.

Evolutie van het aantal uitkeringstrekkers ten laste van de RVA volgens uitkeringsgroep, geslacht en gewest (in %) – Fysieke eenheden – Jaargemiddelden – 2001/2002.

De procentuele stijging van het aantal mannelijke werknemers die hun arbeidstijd verminderen is het markantst in het Vlaams Gewest: 41% ten opzichte van 38% in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en 30% in het Waals Gewest. Bij de vrouwen is de toename minder uitgesproken: van 10% tot 14%. De verklaring voor die spectaculaire verhoging bij de mannen ligt in de karakteristieken van de beide stelsels van arbeidstijdaanpassing die de laatste jaren werden ingevoerd. Terwijl de loopbaanonderbreking sedert meerdere jaren heel wat succes kent bij de vrouwelijke werknemers, vindt het in januari 2002 ingevoerde tijdskrediet heel wat bijval bij hun mannelijke collega's. Hier is dus sprake van een soort inhaalbeweging van de mannen t.o.v. de vrouwen.

Globaal gezien schommelt de verhoging van het aantal uitkeringstrekkers in 2002 tussen 6,6% voor het Waals Gewest en 9,3% voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Voor de drie groepen samen totaliseert het Vlaams Gewest 53,9% van de uitkeringstrekkers ten laste van de RVA, het Waals Gewest 36,6% en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 9,5%. Toch kunnen naargelang van de uitkeringsgroep de procentuele aandelen sterk verschillen van gewest tot gewest.

Zo is het aandeel van het Waals en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voor de vergoede werklozen (groep 1) groter dan hun relatief gewicht binnen de populatie op beroepsactieve leeftijd. Het

Waals Gewest telt 40% vergoede werklozen tegenover een relatief gewicht van 32,2% binnen die populatie. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is dat respectievelijk 12% en 9,4%. Het Vlaams Gewest heeft een aandeel van 58,5% in de bevolking op beroepsactieve leeftijd.

Omgekeerd is het Vlaams Gewest veruit het best vertegenwoordigd bij de beide andere groepen van uitkeringstrekkers: 62% bij de werknemers die door de RVA worden ondersteund en 71% bij de werknemers die met de steun van de RVA hun arbeidstijd aanpassen. Die procentuele aandelen lig-

Tabel 2.

Evolutie van het aantal uitkeringstrekkers ten laste van de RVA volgens gewest – in absolute cijfers en in % – Fysieke eenheden – Jaargemiddelden.

	Vlaams Gewest		Waals Gewest		Brussels Hoofdstedelijk Gewest		Totaal	
2001	527 787		364 531		92 449		984 767	
2002	571 923	+8,4%	388 500	+6,6%	101 014	+9,3%	1 061 437	+7,8%

Tabel 3.

Verdeling van het aantal uitkeringstrekkers ten laste van de RVA volgens uitkeringsgroep, geslacht en gewest – Procentueel aandeel volgens geslacht (in %) – Fysieke eenheden – Jaargemiddelde 2002.

	Vlaams Gewest		Waals Gewest		Brussels Hoofdstedelijk Gewest		Totaal	
	(n)	(%)	(n)	(%)	(n)	(%)	(n)	(%)
Groep 1								
Mannen	178 655	49	139 367	39	43 823	12	361 846	100
Vrouwen	146 264	46	134 630	42	39 566	12	320 459	100
Totaal	324 919	48	273 997	40	83 389	12	682 305	100
Groep 2								
Mannen	90 627	61	51 725	35	6 666	4	149 018	100
Vrouwen	62 149	63	30 747	31	5 323	5	98 219	100
Totaal	152 776	62	82 472	33	11 989	5	247 237	100
Groep 3								
Mannen	21 114	77	5 001	18	1 217	4	27 331	100
Vrouwen	73 114	70	27 030	26	4 419	4	104 563	100
Totaal	94 228	71	32 031	24	5 636	4	131 894	100
Totaal								
Mannen	290 396	54	196 093	36	51 706	10	538 195	100
Vrouwen	281 527	54	192 407	37	49 308	9	523 241	100
Totaal	571 923	53,9	388 500	36,6	101 014	9,5	1 061 436	100

gen hoger dan het gewicht van het Vlaams Gewest in de bevolking op beroepsactieve leeftijd (58,5%).

De evolutie volgens uitkeringsgroep sedert 1992

De evolutie gedurende de laatste 11 jaar van het aantal uitkeringstrekkers ten laste van de RVA in hun totaliteit en uitgesplitst volgens uitkeringsgroep is bijzonder leerzaam. Die evolutie maakt het mogelijk de grote politieke krachtlijnen af te bakenen die tijdens het hele decennium werden uitgetekend om de werkloosheid te beteugelen.

Twee periodes lijken zich te onderscheiden sedert 1992: de eerste is gelegen *tussen 1992 en 1997* en wordt gekenmerkt door een regelmatige stijging van het aantal vergoede werklozen (groep 1) samengaan met een terugloop met 150 000 eenheden van het aantal werknemers die door de RVA worden ondersteund (groep 2). Die daling is hoofdzakelijk toe te schrijven aan de uitdoving van het statuut van de onvrijwillig deeltijdse werknemer sedert 1993 en de vervanging ervan door het

statuut van de deeltijdse werknemer met behoud van rechten, wat zich vertaalde in een vertrek van bijna 130 000 werknemers! Van 1992 tot 1997 lijkt het beleid dat werd gevoerd op het vlak van werkgelegenheid en werkloosheid in hoofdzaak gericht op het vergoeden van de werklozen tijdens de duur dat zij niet actief deelnemen aan de arbeidswereld.

Vanaf 1998 is er sprake van een omgekeerde trend. Sedertdien is men er meer om bekommerd het behoud van de werknemer in het beroepsleven te verzekeren en te zorgen voor de herinschakeling van werkzoekenden op de arbeidsmarkt. Dankzij het stelsel van loopbaanonderbreking en later het tijdskrediet is het aantal werknemers dat de arbeidstijd aanpast (groep 3) dubbel zo hoog komen te liggen. Anderzijds is sedert 2001 het aantal werklozen dat door de RVA wordt ondersteund (groep 2) opnieuw gaan stijgen (+46 761 eenheden op 2 jaar tijd).

Directies Statistiek en Studies/RVA

Tabel 4.

Evolutie van het aantal uitkeringstrekkers ten laste van de RVA volgens groep – van 1992 tot 2002 – in absolute cijfers en in % – Fysieke eenheden – Jaargemiddelden.

	Vergoede werklozen		Werknemers die door de RVA worden ondersteund		Werknemers die hun arbeidstijd aanpassen		Totaal
	(n)	(%)	(n)	(%)	(n)	(%)	
1992	704 610	63	360 047	32	57 994	5	1 122 651
1993	731 591	64	348 802	31	55 961	5	1 136 354
1994	757 674	70	277 398	26	51 656	5	1 086 727
1995	743 499	72	242 810	23	50 197	5	1 036 506
1996	753 243	73	220 555	21	52 137	5	1 025 935
1997	749 174	74	209 028	21	57 700	6	1 015 902
1998	703 622	72	207 334	21	69 055	7	980 011
1999	678 103	69	219 839	22	82 704	8	980 646
2000	649 846	68	200 703	21	98 386	10	948 935
2001	646 455	66	225 105	23	113 207	11	984 767
2002	680 555	64	247 464	23	130 007	12	1 058 026

Noten

1. Sedert 1 juli 2002 moeten de werklozen die nog geen 56 jaar zijn in principe ingeschreven zijn als werkzoekende. Na 1 jaar werkloosheid en indien zij een beroepsverleden van 36 jaar kunnen aantonen, kunnen zij worden vrijgesteld van inschrijving als werkzoekende. Werklozen die de leeftijd van 56 jaar hebben bereikt, kunnen, vanaf de eerste werkloosheidsdag, die vrijstelling genieten. Enkel de personen die deze vrijstelling genieten behoren tot deze subgroep. In 2003 en 2004 zal de leeftijdsgrens verder opgetrokken worden tot respectievelijk 57 en 58 jaar. Het beroepsverleden dat in aanmerking komt voor vrijstelling vóór deze leeftijdsgrenzen zal dan gebracht worden op respectievelijk 37 en 38 jaar.
2. Het in januari 2002 van kracht geworden Plan Activa vangt sommige vroegere maatregelen zoals het voordeelbanenplan, de dienstenbanen ('Smetbanen') en de invoeginterim en voorziet voor elk van deze maatregelen in specifieke overgangsbepalingen. Het Plan Activa werd in het leven geroepen om de herinschakeling van werkzoekenden in het normale arbeidscircuit te vergemakke-

lijken en kent hiervoor enerzijds een gedeeltelijke of volledige vrijstelling toe van werkgeversbijdragen voor de sociale zekerheid en, anderzijds, een tussenkomst in de betaling van het nettoloon van de werknemer in de vorm van een werkuitkering (tot 500€ per maand).

Sedert 30 juni 2002 krijgen sommige uitkeringsgerechtigde werklozen van 50 jaar en ouder van de RVA een forfaitaire maandelijkse uitkering van 159,18€ in geval van werkhervatting (werkhervattingstoelage). Deze toeslag wordt toegekend ongeacht het uurrooster, het bedrag van de bezoldiging of het type arbeidsovereenkomst, voor zover het gaat om werk in loondienst of in overheidsdienst.

3. Op 1 januari 2002 werd de loopbaanonderbreking in de privé-sector vervangen door het tijdskrediet. Er zijn drie formules mogelijk: de volledige schorsing van de arbeidsovereenkomst of de halftijdse vermindering van prestaties, de vermindering van prestaties met 1/5 en voor de werknemers van minstens 50 jaar, de vermindering van prestaties met de helft of met 1/5.